

PSIXOLOGIYA YO'NALISHIDA TAHSIL OLAYOTGAN TALABALARGA SPSS YORDAMIDA MATEMATIK USULLARNI O'RGATISHNING METODIK USULLARI

Jalolov Tursunbek Sadriddinovich

Osiyo xalqaro universiteti assistenti

E-mail: ts_jalolov@oxu.uz

ANNOTATSIYA

Maqolada SPSS dasturi yordamida talabalarga matematik usullarni o'rgatishning metodik usullari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: SPSS dasturi, SPSS yordamida matematik usullar, Psixologiyada matematik usullar.

O'qitishning uslubiy tizimi (N.V.Kuzmina, A.M.Pyshkalo va boshqalar) haqidagi an'anaviy g'oyalarga asoslanib, SPSS yordamida matematik usullarni o'qitishning uslubiy tizimi orqali biz o'zaro bog'liq bo'lgan komponentlar to'plamini tushunamiz: maqsadlar, mazmun, usullar, vositalar va tashkiliy shakllar, ta'lim jarayoni sub'ektlari o'rtasida maqsadga yo'naltirilgan va qat'iy belgilangan pedagogik o'zaro munosabatlarni yaratish uchun zarur.

Ta'rifga asoslanib, biz talabalar psixologlari tomonidan "Psixologiyada matematik usullar" kursini o'rganishning bir qismi sifatida qurilayotgan metodik o'qitish tizimining tarkibiy qismlarini tavsiflaymiz.

Maqsadlarni belgilash global, bosqich va operatsion darajalarda amalga oshiriladi. Kelajakdagi psixologlar amaliy muammolarni hal qilishda olingan bilimlarni qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak, shuning uchun global maqsad - kasbiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish: psixologik tadqiqotlarni tayyorlash va o'tkazishda ishtirok etish; zamonaviy axborot texnologiyalari, xususan SPSS yordamida olingan ma'lumotlarni qayta ishlash; o'tkazilgan psixologik tadqiqotlar natijalarini sharhlash.

Muhim maqsadlar : 1) ma'lumotlarni qayta ishlashning asosiy matematik usullari haqida g'oyalarni ishlab chiqish; 2) matematik usullar sohasidagi asosiy bilimlar asosida muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish; 3) kasbiy faoliyatda matematik usullar va SPSS dan foydalanish ko'nikmalarini egallash.

Operatsion maqsadlar - mavzu doirasidagi individual masalalarni o'rganish maqsadlari. Masalan, "Korrelyatsiya va regressiya tahlili" mavzusini o'rganish doirasidagi operatsion maqsad - grafik usullar (tarqalish diagrammasi) yordamida ikki

o'zgaruvchi o'rtasidagi munosabatni tahlil qila olish; chiziqli va chiziqli bo'lmagan munosabatlar o'rtasidagi farqni tushuntirish; bashorat qilish uchun regressiya tenglamasidan foydalanish; munosabatlarning mustahkamligini aniqlash uchun korrelyatsiya koeffitsientini hisoblay olish; amaliy masalalarni yechishda korrelyatsiya va regressiya tahlilidan foydalanish.

SPSS yordamida matematik usullarni o'rganish kompetensiyaga asoslangan yondashuvga asoslanadi va muhim umumiy madaniy va kasbiy kompetentsiyalarni shakllantirishga imkon beradi.

V.V.Kraevskiyga ergashib, ta'lim mazmunini loyihalashda uni uchta an'anaviy darajada ko'rib chiqamiz: mazmunning nazariy ifodalanishi; birinchi darajali spetsifikatsiya sifatida o'quv predmeti; o'quv material. Ta'lim mazmunini amalga oshirish o'quv jarayoni darajasida va shaxs tuzilishi darajasida sodir bo'ladi.

Tarkibning elementlarini haqiqatda to'ldirish uchun biz o'quv material darajasiga o'tamiz. "Psixologiyada matematik usullar" fanining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv materialining mazmunini ikki blokga bo'lish mumkin: nazariy material va vazifalar.

Nazariy material tushunchalar, algoritmlar, formulalar, matematik usullar bilan taqdim etiladi va quyidagi savollarni o'z ichiga oladi: psixologik ma'lumotlarni matematik qayta ishlashda qo'llaniladigan asosiy tushunchalar; psixologik tadqiqot muammolari va ularni hal qilish usullarini tasniflash; psixologik tadqiqot ma'lumotlariga birlamchi ishlov berish; tavsiflovchi statistika; favqulodda vaziyatlar jadvallari; o'rganilayotgan belgi darajasidagi farqlarni aniqlash; o'rganilayotgan xarakteristikaning qiymatlari o'zgarishining ishonchliligini baholash; parametrik mezonlar; belgi taqsimotidagi farqlarni aniqlash; korrelyatsiya va regressiya tahlili; dispersiyani tahlil qilish; psixologik tadqiqotda ko'p o'lchovli usullar [3].

Vazifalarni o'quv jarayonida qo'llash usuliga ko'ra ikki guruhga bo'lish mumkin:

- tushunchalarni shakllantirish, o'rganilgan gaplarni bevosita qo'llash, algoritmlarni mustahkamlash, matematik usullarni ochish va to'g'ridan-to'g'ri qo'llash uchun ishlatiladigan vazifalar.

- matematik faoliyatni tashkil etish mumkin bo'lgan vazifalar: masalani qo'yish, yechim izlashni tashkil etish, rejani amalga oshirish, yechim natijalarini tushunish va boshqalar.

O'qitish usullari - bu o'qituvchi va talabaning ta'lim maqsadlariga erishishga qaratilgan o'zaro bog'liq faoliyatining tartiblangan usullari. O'qitish usullarini tanlash M.I.Maxmutov tomonidan taklif qilingan tasnifga asoslanadi, u o'qitish usullari (axborot-muloqot, tushuntirish, ko'rsatma-amaliy, tushuntirish-rag'batlantirish) va o'qitish usullari (ijro etuvchi, reproduktiv, mahsuldor-amaliy kombinatsiyasiga

asoslanadi, qisman qidirish, qidirish). Bir qator tadqiqotchilar bakalavriat va mutaxassislar tayyorlashda innovatsion o'qitish usullarining rolini ta'kidlaydilar

Asosiy o'quv quroli SPSS statistik paketi bo'lib, ma'lumotlarni tahlil qilish uchun mo'ljallangan bo'lib, empirik tadqiqot ma'lumotlarini kiritish va tahrirlash, ularga turli xil ishlov berish usullarini qo'llash, jadval va diagrammalar ko'rinishida natijalar olish imkonini beradi. Qo'shimcha o'qitish vositalari turli xil pedagogik vositalar bo'lishi mumkin: ta'lim va kasbiy vaziyat, o'quv-pedagogik vazifa, didaktik o'yin, o'quv loyihasi va boshqalar [2, 3, 4]. Ta'lim jarayonini to'g'rilash va qo'yilgan maqsadlarga erishish va kompetentsiyalarni rivojlantirishni aniqlaydigan maxsus o'qitish vositasi bu bilimlarni nazorat qilishdir

SPSS yordamida matematik usullarni o'qitishning metodik tizimida o'quv jarayonining tashkiliy shakllari an'anaviy va innovatsion bo'lishi mumkin. Oliy ta'limdagi o'quv jarayonining asosiy an'anaviy tashkiliy shakllari ma'ruza va seminarlardir. Rossiyaning ta'lim makonida sodir bo'layotgan o'zgarishlar, o'quv jarayoni sub'ektlarining shaxsiyatiga murojaat qilish, ta'limga axborot texnologiyalarini integratsiyalashuvi va boshqalar innovatsion tashkiliy shakllarning paydo bo'lishiga olib keldi, masalan, masofaviy ta'lim va boshqalar.

Psixolog talabalarga matematik usullarni o'rgatish matematik madaniyatni rivojlantirish va amaliy faoliyatda matematik usullardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Gumanitar tafakkurga ega kishilar tafakkurining psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda, psixolog talabalarga matematik usullarni o'rgatishning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat: materialni rasmiy-mantiqiy taqdim etishdan bosh tortish, mavhum misollarni semantik mazmundagi vazifalar bilan almashtirish. Shunday qilib, ma'ruzalarda kasbiy yo'naltirilgan misollar muhokama qilinadi, haqiqiy psixologik tadqiqotlar natijalari seminar mashg'ulotlarida ma'lumotlarni qayta ishlash uchun ishlatiladi, bu talabalarga o'rganilgan matematik usullarning psixologning kasbiy faoliyatidagi ahamiyatini ko'rsatishga imkon beradi va fanlararo aloqalarni amalga oshirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Мединцева, И. П. Формирование профессиональных компетенций студентов-психологов / И. П. Мединцева // Известия Волгоградского государственного технического университета. — 2013. — Т. 10. — № 13 (116). — С. 90–93.
2. Мединцева, И. П. Роль курса «Статистическая информация в SPSS» в формировании компетенций студентов-социологов / И. П. Мединцева // Известия Волгоградского государственного технического университета. — 2014. — Т. 11. — № 14 (141). — С. 95–98.

3. Ikromova, S. (2023). INTERPRETATION OF THE PSYCHOLOGICAL SAFETY FACTOR IN RELATION TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN ADOLESCENTS. *Modern Science and Research*, 2(9), 390-394.
4. Ikromova, S. (2023). CONCEPT OF IDEOLOGY AND FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY IN YOUTH STUDENTS. *Modern Science and Research*, 2(6), 1223-1226.
5. Ikromova, S. (2023). FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN TEENAGERS. *Modern Science and Research*, 2(5), 1009-1014.
6. Ikromova, S. A. (2022). MILLIY VA DINIY QADRIYATLARNING INSON TARBIYASIDAGI O‘RNI. *Экономика и социум*, (12-2 (103)), 675-678.